

OMSTREEKS 1460 componeert Johannes Ockeghem uit Dendermonde de eerste volledig overgeleverde, meerstemmige dodenmis. Stilaan wint het requiem aan populariteit, zeker met overleden beroemdheden als aanleiding. Bij de dood van Josquin Desprez schrijft collega-componist Jean Richafort een meesterlijk requiem met muzikale citaten van de overleden componist als eerbetoon. Vanaf 1600 krijgt het genre, uitgebreid met instrumentale begeleiding en solisten, almaar grootsere proporties.

François Joseph Gossec, een Henegouwer in Parijs, componeert in 1756 een *Messe des morts* die een nieuwe standaard zet. Het vraagt voor die tijd een monsterkoor en een versterkte sectie koperblazers om angstaanjagende effecten kracht bij te zetten. Wanneer Gossec later als officiële componist van de Franse Revolutie wordt opgevoerd, dient zijn requiem patriotische doeleinden.

Niks Salieri

Gossec blijkt echter inspiratiebron voor de beruchtste aller dodenmissen. Het requiem van Mozart had niets van doen met een afgunstige Salieri. Het was de opdracht van een graaf die rouwde om zijn jong gestorven vrouw. Maar bestaat dat *Requiem* van Mozart echt? Wanneer hij door de dood wordt ingehaald, laat Mozart schetsmateriaal achter. Voor enkele misdelen heeft hij de melodielijnen en een summere harmonische structuur neergepend. Voor de laatste vier misdelen blijkt zelfs dat kladderwerk niet gebeurd. De onfortuinlijke leerling Frans Xaver Süssmayer moet in ijtempo het requiem voor minstens een derde uit zijn duim zuigen. Mozarts weduwe wil de rijkelijk betaalde opdracht niet mislopen. Ondanks het klungelige ontstaan, wordt het requiem ontzettend populair, in de lijn van andere meesterwerken uit Mozarts laatste maanden zoals *De toverfluit* of zijn klarinetconcerto.

Mozart luidt het tijdperk van de concertrequiems in. De lengte van het werk en de grote bezetting maken het ongeschikt voor gebruik in een reguliere begrafenis. Verdi drijft het genre ten top en zijn requiem vereist forse operastemmen. Die extreem dramatische composities nopen andere componisten tot soberheid. Zo laat Gabriel Fauré het *Dies irae* en *Turba mirum* weg, bij componisten geliefd, omdat ze aanleiding geven tot huiveringwekkende passages. In de plaats komen de

Advertentie

GOEDKOOPST in zijn assortiment

Pinda's geroosterd en gezouten
Jempy
250 g

€ 1,40/kg
€ 0,35

in dit assortiment
GOEDKOOPSTE
Per kg

colruyt
laagste prijzen

De Belgische componist Pierre Bartholomé (hier na zijn riddering bij koningin Paola) schreef een 'opstandig' requiem. © Belga

Bestaat Mozarts requiem echt?

Véronique Rubens

Rond Allerheiligen hebben tal van concertzalen een requiem op de affiche. Een zeer gepaste tijd, het dient gezegd. Maar wat is een requiem eigenlijk? En wie componeert ze? Feit is dat de dood al sinds zeven eeuwen een vruchtbare inspiratiebron voor componisten blijkt. Opvallend zijn de componerende landgenoten die in deze evolutie een beslissende rol spelen.

Van requiems voor beroemdheden tot dodenmis voor de armen

meest gevoelige episodes van zijn dodenmis, het ontroerende *Pie Jesu* en het engelachtige *In paradisum*.

In de twintigste eeuw breidt Benjamin Britten een interessant hoofdstuk aan de ontwikkeling van het requiem. Het bekendst is het *War Requiem*, geschreven voor de inwijding van de herbouwde kathedraal van Coventry, verwoest tijdens de Tweede Wereldoorlog. Britten last gedichten in van loopgraven soldaat Wilfred Owen en verrijkt de requiemtekst met een machtige getuigenis over het oorlogsleed.

Dit pakkende meesterwerk deed een vroeger requiem vergeten. Met de *Sinfonia da requiem* schreef Britten in 1941 het eerste puur instrumentale requiem, opgedragen aan het oorlogsleed dat zijn ouders trof. De oorlogsdreiging is meeslepend verklankt. Dit zelden uitgevoerde requiem

prijkt op Allerheiligen op de affiche van het orkest van de Munt.

Recentere requiems met een reflectie op maatschappelijk (oorlogs)leed treffen we aan bij de Poolse componist Krzysztof Penderecki, met een *Dies irae* ter nagedachtenis van de slachtoffers van Auschwitz. Ook het kersverse requiem van Pierre Bartholomé dat dezer dagen in première gaat, staat midden in de actualiteit.

De uitvoering is het eindpunt van een tweejarig project waarin het Laudantes Consort de geschiedenis van het requiem volgt, van Ockeghem tot nu. Pierre Bartholomé: „Zonder die opdracht had ik niet spontaan een requiem geschreven. Wel heb ik de laatste jaren veel nagedacht over muziek tijdens de liturgie. Ik betreur dat het gregoriaans verloren gaat. De muziek die nu gezongen wordt in een doorsnee viering is me te melig. Een manier om

daaraan iets te doen is zelf componeren.”

Bartholomé voelde de nood om de traditionele tekst een actuele dimensie te geven. Vrienden hadden hem een aangrijpende brief toevertrouwd, in de hoop dat hij er als componist mee aan de slag kon gaan. „Het was een brief van een Rwandese vluchteling die in België was opgevangen nadat ze aan de genocide was ontsnapt. Ze schrijft hoe hoopvol ze voor de toekomst staat. De brief kreeg een extra geladenheid, toen bleek dat ze kort na het verzenden omkwam bij een familiale afrekening.”

Het toevoegen van de tekst, samen met een onstuimig gedicht van de Rwandees Charles Karemano, doet de traditionele sfeer van het requiem kantelen. Bartholomé: „Gewoonlijk is het een smeekbede. Hier overheerst een opstandig gevoel.” In zijn requiem

staat het koor centraal en zijn er geen solisten. Voor de instrumentale begeleiding verkoos de componist een ruwere klank dan het klassieke orkest. „Verwacht zeker geen pseudo-Afrikaanse muziek. Het instrumentarium met saxofoons, koperblazers, slagwerk, lage strijkinstrumenten zoals de cello, en een accordeon vermijdt plechtigheid. Het accordeon wordt het orgel van de armen genoemd. Laat mijn requiem dan ook een voor de armen zijn.”

Requiem van Pierre Bartholomé door het Laudantes Consort onder leiding van Guy Janssens, 8 november in het Conservatorium te Brussel, 9 november in de Collégiale van Nijvel en 10 november in de Begijnhofkerk van Sint-Truiden – telkens om 20.30 uur. Meer weten? Surfen naar www.laudantes.com.